

Stíluskutató Csoport 1970–2008. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék. CD, közel 40 év publikációs listájával

Különleges, technikailag is modern kiadvánnyal lepte meg az érdeklődőket az ELTE Szathmári István vezette Stíluskutató csoportja. Az 1970-től 2008 végéig az ELTE Bölcsészettudományi Karának Mai Magyar Nyelvi Tanszéke mellett működő Stíluskutató csoport elhatározta, hogy az ez idő alatt megjelent műveinek a bibliográfiáját elektronikus úton teszi közzé. Ez alkalommal CD formájában összegezték, és nyújtották át az érdeklődőknek mintegy 30 kutató közel 40 évnyi szakmai tudományos teljesítményét.

A CD-n található 150 oldalnyi publikációs jegyzék hármass felosztású: a) első helyen kinek-kinek az alakzatokkal foglalkozó munkáit, b) majd az egyéb stilisztikai jellegű dolgozatait, c) harmadsorban pedig az általuk írt recenziókat tartalmazza.

Szathmári István bevezető gondolatai indítják útjára az értékes publikációs gyűjteményt. A csoport 1970-ben kezdte meg tevékenységét; az ELTE akkori két magyar nyelvészeti tanszékének a stilisztikával foglalkozó tanárai voltak az alapítók. A hetvenes évek végétől fokozatosan bővült a csoport más fővárosi intézmények és a vidéki egyetemek, főiskolák stilisztikaoktatóival és -kutatóival. A tagok száma 2008-ban már meghaladta a harmincat.

A nyolcvanas évek végéig a 19–20. századforduló nyelvével és stílusával foglalkoztak. Ennek eredménye az akkori Tankönyvkiadó gondozásában 1989-ben megjelent könyv, a *Tanulmányok a századforduló stílustörekvéseiről* (szerk. Fábián Pál és Szathmári István). 1992-től a kutatás tárgya a két világháború közötti stílusirányzatok vizsgálata volt. A hangsúlyt először a stíluselméletre tették. Bár a funkcionális stilisztika nem jelentéktelen eredményt ért el ekkoriban sem, mégis kívánatosá vált a stilisztika elméleti hátterének korszerűbbé és egyben megalapozottabbá tétele. A témaváltás másik oka a nyelv- és irodalomtudománynak a szinte forradalmi átalakulásában keresendő. Kiszélesedett ugyanis a nyelvtudomány (modern szemantika, szövegtan, szociolingvisztika, kommunikációtan, pragmatika, kognitív nyelvészet stb.), és szintén fellendült a modern irodalomelmélet.

Ilyen indíttatásra született a *Hol tart ma a stilisztika?* (Stíluselméleti tanulmányok) című kötetük (szerk. Szathmári István. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996). Másik vállalkozásuk eredménye a *Stilisztika és gyakorlat* című kötet (szerk. Szathmári István. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998), amely mintegy működés közben igyekszik bemutatni a különböző stíluselemzési, megközelítési módokat.

A csoport az ezredfordulótól fogott az alakzatok kutatásához, illetve legnagyobb vállalkozásuk, az *Alakzatlexikon* megírásához, megszerkesztéséhez. Régóta váratott magára ez a lexikon és

kézikönyv, hiszen az alakzatok átfogják a teljes kommunikációt, a szépirodalmat csakúgy, mint a tudományos értekezést, az újságcikket, a kérvényt és a mindennapi beszélgetéseinket. A csoport munkáját megkoronázza *Alakzatlexikon* (főszerkesztő: Szathmári István. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2008) elismerő visszhangot kapott. A stíluskutatók munkáját az OTKA támogatta.

1970 és 2008 között a csoport tagjai voltak: Aczél Petra, Antalné Szabó Ágnes, Bencze Lóránt, Bodáné Porkoláb Judit, Boda István Károly, Czetter Ibolya, Csetnekiné Bodnár Ildikó, Domonkosi Ágnes, †Fábián Pál, Gáspári László, Gellénné Körözi Eszter, Heltainé Nagy Erzsébet, Jakusné Harnos Éva, Jenei Teréz, Cs. Jónás Erzsébet, Kabán Annamária, Kincses Kovács Éva, Kocsány Piroska, Kornyané Szoboszlai Ágnes, Kozocsa Sándor, Lőrincz Julianna, †Máté Jakab, Minya Károly, Nagy L. János, Némethné Varga Andrea, Pethó József, Pinténné Eöry Vilma, V. Raisz Rózsa, Róka Jolán, Rozgonyiné Molnár Emma, Sájter Laura, †Szabó Zoltán, Szathmári István, Szikszainé Nagy Irma, Tátrai Szilárd, Tolcsvai Nagy Gábor, Tuba Márta. Szinte valamennyien szerepeltek előadásokkal tanulmányokkal, önálló kiadványokkal, az alakzatlexikon szócikkírójaiként.

A stíluskutató csoport kötetbe rendezett közös munkáiról eddig 27 recenzió jelent meg. A Tankönyvkiadó gondozásában kiadott *Az alakzatok világa* sorozat 2001 és 2008 között kiadott 20 füzetének (mindegyiket Szathmári István szerkesztette) szerzői megjelenési sorrendben a következők voltak: Szathmári István, Kocsány Piroska, V. Raisz Rózsa, Porkoláb Judit és Boda István Károly, Aczél Petra, Domonkosi Ágnes, Szikszainé Nagy Irma, Czetter Ibolya, Heltainé Nagy Erzsébet, Kabán Annamária, Tátrai Szilárd, Rozgonyiné Molnár Emma, Nagy L. János, Jenei Teréz, Cs. Jónás Erzsébet, Lőrincz Julianna és Domonkosi Ágnes. Az Alakzatlexikont és a 20 füzetet mintegy 30 recenzió méltatta.

Érdeemes egyenként is röviden áttekinteni a stíluskutató csoport tagjainak további publikációs eredményét. Aczél Petra számos jelentős munkát publikált a szónoki beszéd, a modern retorika köréből. Bencze Lóránt angol és magyar nyelvű publikációinak száma ez idő alatt meghaladja a 170-et a retorikai stilisztika, az egyházi szövegek elemzése és más témák körében. Boda István Károly és Porkoláb Judit közel 40 munkában tárgyalja többek között a számítógéppel feldolgozható hipertext kérdéskörét. Csetnekiné Bodnár Ildikó a jelentéstannal és fordítási kérdésekkel foglalkozik. Domonkosi Ágnes mintegy 60 stilisztikai munkát írt, főleg a diskurzus szerkezete és a társalgás stilisztikájának kérdéseiről. Gáspári László félszáznyi dolgozatban tárgyalta a retorika és a stilisztika alakzatainak a világát. Gellénné Körözi Eszter a Magyartanításban írt recenziójában foglalkozik az alakzatokkal. Heltainé Nagy Erzsébet főként Sinka István balladáinak nyelvi-stiláris jegyeiről és a stilisztika nyelvveléssel érintkező kérdéseiről értekezik közel 40 munkában. Jakusné Harnos Éva a figyelemirányítással és a politikai szövegek retorikus elemeivel foglalkozik. Jenei Teréz dolgozatainak egyik fő témája Babits költészete és prózája, valamint a cigány mese morfológiai jellemzése. Cs. Jónás Erzsébet mintegy 200 dolgozatot jelentetett meg ez idő alatt magyar és orosz nyelven. Kiemelt helyen az orosz–magyar fordításstilisztika kérdéseit elemzi. Kabán Annamária 50 dolgozatában fontos helyet kap Dsida Jenő költészetének bemutatása. Konferencia-előadásainak száma is jelentős. Kincses Kovács Éva 70 publikációt tett közzé különböző témában. Kocsány Piroska a magyar mellett német nyelven publikált 50-et meghaladó tanulmánya a csoport stilisztikai kutatásainak elméleti megalapozottságát nagyban segítette. Kornyané Szoboszlai Ágnes dolgozatai többek között Kós Károlynak állítanak maradandó emléket. Lőrincz Julianna közel 70 munkája magyar és orosz nyelven jelentős részben fordításstilisztikai kérdésekkel foglalkozik. Minya Károly 70 publikációjában a stilisztikai elemzések mellett a mai magyar nyelvállapot neologizmusait tárgyalja. Nagy L. János 100-nál több dolgozata magyar, angol, francia nyelven született. Közöttük kiemelkedő helyet foglalnak el a Weöres Sándor verseinek zeneiségét taglaló munkái. Némethné Varga Andrea Gyöngyösi István költészetéhez járul hozzá stilisztikai adalékokkal. Pethó József 60 dolgozatát az alakzatok stilisztikai-szemantikai szempontú vizsgálata mellett főleg Krúdy nyelvi

világának szenteli. Pintérmé Eöry Vilma dolgozataiban átfogó elméleti kérdésekre keresi a választ a normatodat, nyelvi tudat, a stílusrétegek és szövegtípusok kérdéskörében. V. Raisz Rózsa 100-at meghaladó munkájában a magyar prózairodalom sokoldalú elemzését kínálja. Róka Jolán minde- nek előtt az impresszionista stílusjegyeket vizsgálja. Rozgonyiné Molnár Emma közel 50 dolgozata a stilisztika és a retorika különböző aspektusait világítja meg. Szathmári István magyar, német, francia nyelvű publikációinak száma meghaladja a 400-at. A magyar nyelvészet számos kérdését, a mai és a régi irodalom stilisztikai és egyéb témaköreit átfogó tanulmányai meghatározó irányít mutattak, és hűzőerőt jelentette a Stíluskutató csoport számára. Szikszainé Nagy Irma magyar, francia és német nyelven megjelent 100-nál több munkája meghatározó jelentőségű a magyar szöveg- és stilisztika oktatásában és kutatásában. Tátrai Szilárd kutatásai a csoport funkcionális stilisztikai, majd kognitív keretű elméleti megalapozottságához jelentősen hozzájárultak. Tolcsvai Nagy Gábor magyar és angol nyelven publikált. Alapmunkáknak számító, jórészt elméleti dolgozatai a Stíluskuta- tó csoport újabb lehetőségeihez, a kognitív nyelvészeti keretű elemzésekhez adnak magyar és angol nyelvű iránymutatást.

A 2000 publikáció impozáns mennyisége mellett legalább ennyire kiemelkedő a tartalom minősége is. A csoport legnagyobb teljesítménye mindenképp az *Alakzatlexikon* (2008), a retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve, amely hiánypótló, 200 tanulmány terjedelmű, gazdag példa- anyaggal illusztrált, egyedülálló munka a mai magyar nyelvészeti tudományosságban. Sorra véve a csoport tagjainak tollából megjelent további könyvtermést is, a mintegy 110 monográfiából, ké- zikönyvből – a teljesség igénye nélkül csak az ezredforduló óta megjelent kötetekből szemezgetve – a stilisztikához kapcsolódó munkák alábbi csokrát állíthatjuk össze:

1. Aczél Petra 2001. *Retorika. A szóból épült gondolat.* Krónika Nova Kiadó, Budapest.
2. Aczél Petra 2009. *Új retorika. Közélet, kommunikáció, kampány.* Kalligram Kiadó, Pozsony.
3. Bencze Lóránt 2007. *Hatékonyág és meggyőzés a kommunikációban.* 2. bővített és át- dolgozott kiadás. Négy fejezet és a gyakorlatok szerzője Aczél Petra. L'Harmattan – Budapest, Zsigmond Király Főiskola.
4. Domonkosi Ágnes 2006. *Stíluselemzés, trópusok, alakzatok.* Pandora könyvek 5. Líceum Kiadó, Eger.
5. Jenei Teréz 2004. (Társszerkesztő: Pethő József.) *Stílus és jelentés.* Tanulmányok Krúdy stílusáról. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
6. Cs. Jónás Erzsébet 2008. *Kettős portré villanófényben.* Ratkó József Viszockij-fordítá- sainak elemzése. Krúdy Könyvkiadó, Nyíregyháza.
7. Cs. Jónás Erzsébet 2009. „*Én írok levelet magának...*” Orosz szerzők fordításstilisztikai vizsgálata / «Я к вам пишу...» Стилистика художественного перевода русских авторов. Bes- senyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza.
8. Kabán Annamária 2007. *Vers és lélek.* Dsida Jenő és költészete. (Társszerzővel.) Bíbor Kiadó, Miskolc.
9. Kocsány Piroska 2002. *Szöveg, szövegtípus, jelentés.* A mondás mint szövegtípus. Nyelv- tudományi Értekezések 151. Akadémiai Kiadó, Budapest.
10. Lőrinc Julianna 2007. *Kultúrák párbeszéde.* Pandora Könyvek 10. Líceum Kiadó, Eger.
11. Minya Károly 2005. *Rendszerváltás-normaváltás.* A magyar nyelv- és irodalomtörténet 1989-től napjainkig. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához sorozat. Tinta Kiadó, Budapest.
12. Nagy L. János 2003. *A retorikus nyelvhasználat Weöres Sándor költészetében.* Akadé- miai Kiadó, Budapest.
13. Pethő József 2005. *Krúdy-tanulmányok.* Tinta Könyvkiadó, Budapest.

14. Pethő József 2008. (Társszerző: Jenei Teréz.) *Stíluselemzés*. (Főiskolai tankönyv.) Besenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza.

15. V. Raisz Rózsa 2008. *Szövegszerkezet és stílus Márai Sándor kisprózai műveiben*. Pandora Könyvek 11. Líceum Kiadó, Eger.

16. Rozgonyiné Molnár Emma 2002. *Alakzattársulások egy szépprózai műalkotásban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

17. Szathmári István 2006. *A magyar nyelvtudomány történetéből*. Tinta Kiadó, Budapest.

18. Szathmári István 2008. *A magyar stilsztika útja*. (Javított és jelentős mértékben bővített kiadás.) Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest.

19. Szikszainé Nagy Irma 2006. *Leíró magyar szövegtan*. (Harmadik kiadás.) Osiris Kiadó, Budapest.

20. Szikszainé Nagy Irma 2007. *Magyar stilsztika*. Osiris Kiadó, Budapest.

21. Tátrai Szilárd 2002. *Az 'én' az elbeszélésben*. A perszonális narráció szövegtani megközelítése. Argumentum Kiadó, Budapest.

22. Tolcsvai Nagy Gábor 2002. *Pilinszky János*. Tegnap és ma. Sorozatszerk. Szegedy-Maszák Mihály. Kalligram Kiadó, Pozsony.

23. Tolcsvai Nagy Gábor 2005. *A Cognitive Theory of Style*. P. Lang, Frankfurt am Main.

Önmagában is jelentős az a teljesítmény, hogy a Stíluskutató csoport tagjai 1970-től 2008-ig több mint 2000 szakmai publikációval – lexikonnal, szócikkkel, könyvekkel, könyvfejezetekkel, szakcikkekkel, könyvismertetésekkel, előadásokkal – vettek részt a magyar nyelvészeti tudományos életben. Nem elhanyagolható ugyanakkor az sem, hogy a magyar nyelvűeken kívül jelentős a csoportnak az angol, francia, német és orosz nyelven publikált hazai és külföldi megjelenésű munkái.

A CD publikációs adatai bizonyítják, hogy a magyar stilsztikának e több mint 30 fős csoportban dolgozó képviselői eredményes kutatást végeztek, amikor évtizedeken keresztül minden hónapban Budapesten az ELTE műhelyében találkoztak. Szegedtől Egerig és Miskolcig, Debrecentől és Nyíregyházától Szombathelyig magukkal vitték e műhely eredményét, és folyamatos aktív munkával bizonyították szakmai jelenlétüket saját régiójukban is.

A Stíluskutató csoport publikációinak gazdagsága mellett azonban a legnagyobb hozadék a publikációkból is áradó szellemiség, amely a mai viszontagságos időkben kétségtelenül a magyar értelmiségi lét, az egyetemes kultúra hasznát szolgálta. Az értékközpontú, a magyar kulturális és nyelvészeti hagyományokat tisztelő, ugyanakkor az új módszerek és elméletek iránt nyitott gondolkodás határozta meg az ország minden részéről itt összegyűlt kutatók értékrendjét. A tagok tudományos előmenetele is példaértékű volt. Az ezredforduló óta egymást követő akadémiai doktori védések, PhD-eljárások megtermékenyítően hatottak a publikációk születésére is, hiszen ezek egy része disszertációként tudományos minősítő eljárás része lett. Nemcsak szakmai, hanem lelki, erkölcsi támaszt adtak a csoporttagok egymásnak életpályájuk állomásai során. A különböző korosztályok itt alkotó képviselői az élettapasztalataik és személyes szakmai módszereik, tudományos kapcsolataik sokszínűségével is gazdagították a közösséget.

A Szathmári István meghatározta szellemiség mind a mai napig összefogja a stíluskutatóknak ezt a kis közösséget. A publikációs listát tartalmazó jelen CD bemutatása és átvétele alkalmával a csoport tagjai 2010 decemberében elhatározták, hogy minden év végén ismét találkoznak. Beszámolnak újabb eredményeikről, emlékeznek az 1970-től 2008-ig együtt töltött időkre, a minden résztvevő szellemi gyarapodását és lelki megerősödését szolgáló stíluskutató műhelyre.

A CD elkészítésének ötlete Kornyné Szoboszlai Ágnesé volt. A publikációs jegyzék összeállításában, CD-re vitelében Szathmári István Tóth Etelka személyében talált hozzáértő segítőt, aki az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékének oktatója, az Anyanyelv-pedagógia internetes folyóirat egyik szerkesztője. A Stíluskutató csoport szándéka szerint a Magyar Nyelvtudományi

Társaság Magyartanári Tagozatának e jeles folyóirata 2011-ben a világhálón is elérhetővé teszi a CD teljes anyagát. Hasznos forráshely lesz ez a publikációs gyűjtemény a gyakorló magyartanároknak, bölcsészhallgatóknak, kutatóknak idehaza és külföldön – mindazoknak, akik a magyar stíliztika utóbbi 40 évének állapotáról, kérdésköreiről, eredményeiről a Szathmári István vezette Stíluskutató csoport munkáján keresztül szeretnének képet kapni.

Cs. Jónás Erzsébet
egyetemi tanár
Nyíregyházi Főiskola
Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék